

Hüseyin Cöntürk'ün eleştiri ufkunda

Babası kahveciymiş Hüseyin Cöntürk'ün. Dostu Halûk Aker'in söyleşisinden öğrendim (Eleştirmenin Arzusu, Hüseyin Cöntürk'ten Halûk Aker'e Mektuplar (1968-2003), YKY, 2015, s. 407). Belki de bundan, yazılarını evinde değil, kahvelerde yazarmış. Hatta bir ara ortak kahvehane açmayı bile düşünmüş, "Benim de aklım kahveciliğe yatar." (s. 21) diyor. Aker'e yazdığı mektuplardaki; "Burası

ALAATTİN
KARACA

yedeği olan bir kahve..." (s. 32), "Bu satırları sana Hemşin I kahvesinde, İnam'la beni buluşturduğun yerde yazıyorum..." (s. 41) vb. ifadelerden mektupların çoğunu da kahvehanelerde yazdığı anlaşılıyor.

Edebiyatla ilgilenenler bilir, 1950'li yıllarda, İkinci Yeni'nin çıktığı dönemde yazdığı eleştirileriyle dikkati çekmişti Hüseyin Cöntürk. Ne Nurullah Ataç gibi öznel/ izlenimci ne de Asım Bezirci, Fethi Naci gibi Toplumcu eleştirinin yolunu izledi, metne odaklandı, eleştirisini metin dışı olgular üzerine bina etmekten kaçındı. Kanaatimce çağın duyarlılığını, değişimi sezmişti. İkinci Yeni bu yeni duyarlılığın, yeni insanın, yeni dilin ve idrakin şiiriydi. Asım Bezirci, bu duyarlılığı sezememiş olmalı ki İkinci Yeni'yi Toplumcu eleştiri metoduyla analiz etti ve bence çoğu hükümünde -örneğin onları halktan, halkın sorunlarından kopmakla, Divan şiirine dönmekle suçladı- yanıldı. Cöntürk ise mektuplarından da anlaşıldığına göre edebiyata siyasal bir perspektiften bakmaya karşıydı. Nitekim 30 Nisan 1985 tarihli mektubunda kendisine gönderilen Yalçın Küçük'ün yazısını okumaya değer bulmaz, çünkü Küçük'ün Nâzım'a bakışı "Nâzımsal duygusallık"la mâluldür, kendisi ise metne "nazımsal (şiirsel) duygusallık"la bakar. Olması gereken de budur. Cöntürk, Küçük'ün bakışını "... iyi bir sosyalist olmak için belki gerekli, ama iyi bir inceleme yazmak için yetersiz." (s. 59) bulur. Yeri gelmişken söyleyeyim, bu tür bir "duygusallık" meselâ Necip Fazıl için de başka bir cephede vardır. Eleştiri ile ideolojik taraftarlık başka şeyler, eleştirinin estetik ilkeleri, metodu olmalı, metni -sadece belirli metinleri değil, bütünü- esas almalı. Yoksa ideolojik bir okumayla meselâ "Saatleri Ayarlama Enstitüsü"nde modernistler de gelenekçiler de kendilerini destekleyecek örnekler bulabilirler. Oysa roman hem Türk modernleşmesine hem geri kalmış, geleneğin içinde bir masal âlemine, hurafelere dalmış Şark'a yönelik eleştiriler içerir.

Konuya dönersek, Cöntürk mühendis olmanın da verdiği avantajla olmalı, metne daha teknik/somut bakar, yeni şiirin imge tekniği, dili, müzikle, görüntüyle ilgisi üzerinde düşünür. Turgut Uyar'a dair yaptığı o küçük çalışma, kanaatimce Uyar şiirinin muhkem kapısını açan önemli bir anahtardır. Çoğu eleştirmen o anahtarla Uyar'ın ötelere uzanan "Büyük Saat"inin ufkuna açılabilmiştir.

Mektuplara baktığımda, neden bilmiyorum, Cöntürk'ün 1970'ten sonra yazıyla -edebiyatla değil- birden ilgisini kestiğini görüyorum. 29.11.1982'deki bir mektubunda "bundan sonra vakitlerimin daha azını bilime ve toplumsal siyasa ayıracağım." (s. 23) diyerek bunun işaretlerini veriyor da. Arkadaşı Halûk'a takıldığı "Fakat ben Halûk ve arkadaşlarını tanıdıktan sonra hiçbir zaman Batılı olmayı düşünmedim. Halûk'un bugün Batılı olma eğilimi de bana gırgır geliyor." (s. 24) cümleleri sadece bir "gırgır" mı yoksa içteki bir değişim mi bilmiyorum. Ama 1980'den sonra Cöntürk'ün çok yoğun bir biçimde Divan şiirine ve tasavvufa yöneldiği gözlerden kaçmaz.

Ne bulmuştur Divan'larda? Ne arar?

Cöntürk şu beyti almış bir mektubuna:

"Men dilde hakkı buldum hakku'l-yakîne erdim

Uykuda kaldı münkir nakş u hayal içinde" Nesimi (s. 39)

Ben diyor "tabii bir şey bulmadım, bulmaya da niyetim yok. Şimdilik 'münkir' olmak yeter. Halûk gibi münkirler bunu iyi anlar." (s. 39). Gülümsemedim!..

Dönüp dönüp eve geliyoruz sonunda, dönüp dönüp şarkı'ya geliyoruz!

akaraca@karar.com